

OROL

CASOPIS PRE ZABAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor a vydavateľ:

MIKULÁŠ ŠT. FERIENČÍK.

Roč. XI.

Turč. Sv. Martin, 31. júla 1880.

Číslo 7.

Ľalija.

Poveš od *Vajanského.*

(Pokračovanie.)

VIII.

Na pohovke, okrášlenej čipkovanými po-
duškami, sedela baronka Perlingová obliečená
vo vkusnom domácom obleku, ktorý jej o mnoho
lepšie pristal ako hodbabný skvost a mnoho
šperku. Trebárs už dávno prešumela ponad
jej hlavu doba zralej mladosti, bola predsa
svieža a pomerne k svojmu veku i pekná. Be-
lunká koštička jej tváre s tenúnkym náterom
bieleho prášku, len tak svietila. Mierna plnosť
tela, podporovaná kosmetickými prostriedkami
ztierala jej pár rokov. Veľké oko, ošatené
dlhými viečkami prezradzovalo živost, bárs
bolo niečo vpadnuté. Pri nej na nízkom ta-
burette sedel Masloň, namrzene zíval a z jeho
tvári zrkadlila sa mrzutá zlosť. Vo svojej
melancholii počal trhať listy z kaneli, ktoré
pred ním stály v krásnej váse.

„Čo vám urobili moje kvety, vy barbar!“
pohodila laskavo sa usmejúc baronka a od-
strčila ďalej kvetovú nádobu. „Človek svetský
nesmie tak zrejmo ukazovať na vonok svoje
city a myšlienky! Vy sa chystáte na diplo-
matickú dráhu, tak ste sa aspoň onedhy po-
chválili. Veľmi by ste sa na nej potkýnali
s tak otvorenými kartami. Vidíte, už teraz
viem všetky vaše tajnosti, všetky úskoky,
predo mnou tak pozorne ukrývané, ležia na
bielom dni, i to viem, čo si myslíte, pane
diplomat!“

„Nevedel bych,“ roztržita poznamenal
Masloň, a ledva zadržal zívnutie.

„Ale ja viem. Viem že ste nehovorili
pravdu, keď som vám po dlhšom vnútornom
boji tak veľkodušne dovolila dvoriť tej dedin-
skej húske! Ukazovali ste sa jako rozumný
muž, chcejúci urobiť kariéru. S chladnou, vraj,
rozvahou chceli ste vstúpiť do manželského
sväzku s Annou Bysterskou — vy ste úprimne
vyznali, ba skoro až cynicky úprimne, že jej
veľký majetok je vám veľmi vítaný, ba pre-
potrebný k postupu. Hovorili ste naozaj veľmi
rozumne, ale jednali ste — poviem pravdu —
nerozumne, pane diplomata!“

„A kde sú tu úskoky?“
V tom leží falosnosť, že tá rozvaha bola
pretvárkou. Oj mojím očiam, ktoré sa dívaly
na nekonečné osnovy dvorských intríg, ne-
ujde taký nováčik.“ Baronka sa prívétive
usmiala, ale za tým smiechom trčala dosa-
tajenej mrzutosti, nato položila hlavu na ra-
meno a hľadela priamo na svojho suseda.

„Úprimne vyznám — že tak ďaleko ne-
dospel som v záhadných zvratoch ženskej
diplomacie, abych rozlúštil hádky duchaplnnej
sfiny!“ Slovo „ženskej“ prízvukoval silno.

„To ešte chybálo, aby ste boli urážlivým,“
riekla baronka, a úsmev zmizol z jej tváre.
Zpriamila sa v pohovke a s povýšeným trochu
hlasom doložila: „moje dovolenie dostali

ste k snatku, ale nie k náruživosti, nie k láske!"

"Aj teraz ešte nerozumiem vás." Masloňovi vbehla krev do tváre.

"Ale vaša krev tomu rozumie, vy hanblivý pane! Ona vám všetko povie, opýtajte sa jej. Oj krev je zvláštny mok, hovorí Mefisto, a čo hlavne pravdomluvný."

"Pani baronka ráči sa srdiť, a ja som taký nešťastný, že neviem prečo."

"Nesrdím sa. S pánom Bohom, pane pastierko, len hrajte svoju idylku aj ďalej! Hrkúťajte jako holúbok! Čo mňa konečne do toho? Avšak zasľúžila by som trochu viac úprimnosti. Ženská mnoho odpustí, najmä tá, ktorá zná mužský svet v celej jeho nevypočítanej vrtkavosti. Vy ste ale nadužili moju dôveru, nepekne nadužili," hlas baronky sa počal lahodne triasť, dlhé viečka sklonily sa a pokryly čierne lesk očí.

"Vy sa hneváte!"

"Nehnevám," s tupým hlasom preriekla a vtisla sa lenivo do pohovky. "Vy ste vraaveli, jako džentleman o svojom snatku, a v skutku ste boli veterný rojko. Na vašej tvári zrkadlí sa zalúbenosť, detský, študentský cit nezralej vášne! To som nezaslúžila. Ja som zabudla na svet, na svoje vysoké a príjemné známosti, aby som prežiť mohla ešte raz sladkosť života v zátiší týchto hôr a medzi nivami raže a jačmeňa. Vy ste sa tak ochotne a radostne nabídnul za spoločníka mojej samoty. A tu zrazu zbadám, že som prijala do svojho ohraňčeného sveta človeka, ktorý neuspel vytroziť z pleták, z idyll a rojčenia, ktoré mi zariaďa dych a tvorí nudu nekonečnú."

"Ešte raz vám hovorím, že Vás nepoznám!"

"Ludia nášho stupňa spoločenského nezvyknú chytať sa tak podivných predmetov — bez rukavičiek. Vy ale dedinská prostota chcete mať všetko na tanierku. Nuž dobre! Vy ste zalúbený do Anny Bysterskej až po uši! Ona vás odvrhla, Vy sa idete preto biť s mužom, o ktorom predpokladáte, že bol príčinou vášho koša! Koša od dedinskej húsky! Nie sú to Don-Quixotiády? V tomto vonkovskom vzduchu, v tejto sfére, dnelly? Robte krásnu, podlhovastú rúčku, bielu jako ala-

sa len ešte aj smiešum. To chybalo; robte slavnou meštiansku dievčicu, robte ju nasadením života interessantnou."

Masloň sa opätne začerveňal, ale už viac od zlosti.

"Vzduch vonkovský tohoto kraja práve tak nedopúšťa snásanie drzkého obrazenia, jako mrazivý vzduch vášho Petrohradu. Sú veci, ktoré neposúdi správne jemná myseľ ženská! Sú delikátne záležitosti kavalírske, ktoré je hriešne nazývať smiešumy, hriešne, najmä takým ústam, od ktorých by človek očakával práve posilnenie a obodrenie v mužnom hájení cti!" Masloňovi bolo príjemne zahrať sa na hrdinského kavaliera pred baronkou.

"Egoismus, púhy egoismus," povedala baronka, "ba detinské prenáhlenie. Dajme tomu, žeby vaše krátke sblíženie k Anne pretrhol bol ten — jako sa volá — Branský — či je to dosť vážne aby ste v našom patriarchálnom kúte zavádzali neslýchanú a nevidanú komédiu súboja? Či by ste to samé učinili, a to síce na príhodnejšom mieste, keby niekto ku pr. obrazil, a hlboko obrazil mňa?" Oči baronky zvedavo uprely sa na Masloňovu tvár.

"Jako môžete pochybovať?"

"Nuž teda! Gróf Žulinský ku pr. dovolil si urážlivé poznámky na mňa v posilňacom kasíne. Mne to za tepla referovali, a vám som to riekla s tichým očakávaním, že sa veci ujmiete. Vy ste pohodili plecom, jako by bola reč o lanskom snahu. Ale za zvetranú mladú pobehajku, bez rodiny, bez mena chytáte sa pištoľí! To je jednanie zúrivej náruživosti, a nie kavalírskych pochopov o cti! Vy jako kavalír môžete rozšíriť svoje ľubostné pomery — jako sa vám len vidí a páci, ale prichádzať do pathosu, hrať železoloma — na kopaniciach, to je predsa smiešne!"

"Váš sluha," pretrhol rýchly prúd baronkinej reči Masloň, a vstanúc z taburetka bozkal jej krásnu ruku. U dám pomíňa sa dosť rýchlo bájnny plameň očí, sviežosť hrudi a lesk mladistvej tváre. Ale ruka veľmi dlho odpo-ruje vplyvom času, najmä ruka pečlivo chránená a opatrovaná. Baronka Perlingová mala krásnu, podlhovastú rúčku, bielu jako ala-

baster. Utle belasé žilôčky tiahly sa pod priehľadnou kožkou. Masloň s ohňom bozkal túto krásnu ruku. Jemu nevdojak napadol zdravý kolorit Anninej ruky, ktorá bola o niečo širšia a mocnejšia.

Perlingova vyňala ruku z Masloňovej, pokrývala čipkovanou šatkou tvár a počala plakať. Masloň bol zase von zo svojho neba. Nemôhol vystáť ženský plač. Pri všetkej svojej ľahkej povahe, veľmi dôstupnej okamžitým dojmom, mal srdce bezcitné a pusté. On sa bál životom jako lopta, bežiaca dolu vrchom. Náhoda hádzala ho od jedného kamenia do druhého, z kaluže na suchu, zo sucha zase do kaluže. Obdarený prirodzeným rozumom, bez náležitého vzdelania, povrchný, za mladý už okúsivší všetky nízke náruživosti, slabý proti každému pokušeniu, silný v chvastúnstve, protekciami rozšírenej rodiny zmalátnelý, myslel, že sa okolo neho krúti stolica P—ská, okolo P—skej Uhorsko, okolo Uhorska ale celý ostatný svet. Povrchnosť a chvastúnstvo jeho trčalo mu z každého pohybu. Jestli sa niečo závažnejšieho stalo v stolici, na zasadnutí v obciach — vtedy hovoril o tom Masloň v prvej osobe: „ja som to a to previedol; mne povedali o tom a inom; ja som riekol, ja som upozornil, ja som zvíťazil!“ Staval sa stoličný špitál — Masloň na to: „stavám špitál.“ Uvážnili pädesiat občanov z Hrachovín pre horskú krádež a pytláctvo, Masloň na to: „dal som pozatvárať tie sedliacke bestie! Udusili nekde dost zavčasu požiar, Masloň na to: „ja som ratoval tú lebo tú obec od požiarovej záhuby,“ a pri tom vedel každý, že stoličný špitál stavia sa z penazi po kanonikovi Z., testamentárne zanechaných; sedliakov zavreli bez Masloňa, a pri ohni ani nebol, lebo hral v Prachove piket. Perlingová znala všetky tieto jeho vlastnosti, ale pri tom všetkom cítila k nemu podivnú náklonnosť, ona zle spala a potratila chuť k jedlu keď neprišiel. Snad preto, že sa v istých bodoch veľmi srovnávali. I jej život bol hrou náhody. Sama nevedela ako prišla na prkná, a z prkien pod baronskú korunku. Jej život tiekol jako dažďová riava, bez istého koryta, kde ho hnal zákon o gravitácii. Silnejších potrasení sa bála, svetský prúd, jeho zmätku, ušľachtilou bol krokom starej ženy. Plecia jej

tanie, jeho poryvy a úklady brozily útlým rozdráždeným čuvom obstarnej nekďajšej kráľovice celkovitým rozkladom. Ale dom Zá-hajského bol jej milý, tam šumel svet, ale nie tak náruživo, nie takým obrovským rozměrom jako vo výskach veľkého života. A predsa bol on, jakoby odbleskom a ztrateným zablúdeným lúčom z krajín ohňom nasýtených, Masloň ale bol miniatúrny obraz svetských levov, a bárs aj niekedy prechádzal do karikatúry, to nemýlilo barónku, ktorá musela mať voždy niekoho okolo seba.

Masloň sa chápal klobúka. „Ste veľmi nervosní, Vaša milosť,“ povedal roztržite hľadiac skoro nevrie. „Nechcem svojou nepriležitou prítomnosťou dražiť vaše čuy! Očím sa ne-svojsky, a tak nemožno mi vám zpríjemniť okamihy tieto. Vaše naučenia prijímam — budem od dues učenívejším žiakom, bárs sa v hlavnom bude mýliť. Len jedno vás prosím: sama mňa haníte pre naivné kusky, a predsa popustate i vy úzdu jakejsi mäkkosti, ktorú musím pomenovať naivnou! Škoda tých vašich jasných očí!“

Perlingova vstala. Na tvári nebolo poznať žiadne stopy plaču, zato ale mala zasmušilý výraz. Masloň sa odobral.

Jako sa zmenila po jeho odchode tvár barónky! Graciosne pohyby, hra očí, hra ťahov — to všetko zmizlo. Prostá hodne požilá ženská, upamätujúca veľmi život na zastaralé herkyne, potrativšie s krásou i talent a dobré svedomie, tak vyzerala o samotě. Veľmi by bolo žiadúco, aby sme človeka, ktorého studovať chceme, videli o samotě, a zahľadeli sa vtedy do jeho ťahov, keď sa on v bezpečnej nepozorovanej osamelosti cíti. Jestli ani vtedy nevyjde na povrchie chmúra, lebo vibrírovanie celkom inakších odtienkov, jako obyčajne hrajú mu tvárou, teda môžeme skoro s istotou zakľúčiť, že sme ho dobre cenili a správne poznali. Premení-li sa značne hra ťahov, pohybov a vôbec celé chovanie, môžeme iste vedieť, že je to človek nebezpečný, a takého sa treba chrániť. Perlingova premenila sa, jakoby čarovným prútom pošibaná, v inú bytnosť. Oko umavené hľadelo, jej krok komitovaný bol krokom starej ženy. Plecia jej

zvisly, jakoby jich nevládala niest, ba sa aj niečo shrbila. Vidno bolo, že nebola už viac schopná horúcej náruživosti, blasirovaný pocit vyronil sa na povrch, avšak zvyk nútil ju aspoň zovnútorne formy vášnivého života podržať. Masloň mal byť štafážou starého zvyku, a dost dobre sa k tomu hodil. Ona bola spokojná a tiehošťastná v jeho prítomnosti. Zato ju ale z tohoto podivného mieru vyrušila záľubenosť Masloňova. Ona Masloňa nemilovala, a tak ani žiarlivosť necítila; i jako ženatý už bol by jej býval milým hosťom. Ale keď vyskumala bystrým svojím pohľadom, že Masloň neide uzavreť sväzok manželský z „kontenencie“, že sa ho zmocnila náruživosť, že je mŕtvy, ba nešťastný nad prvým nezdarom, že všetko možné podujíma, aby vzdor odpovedi nepriaznivej, následkom to jakejsi premeny v Anne, dosiahol svoj cieľ; keď videla jako zanedbáva ju, jak roztržite hrá piket, všetko znepokojilo a pobúrilo jej život. Ona zas pocítila byť starý to neduh rozorvaného, za mladý zahubeného srdca. Cítila zrazu šikmú plochu, dolu ktorou letela až na duo hluchého, zabudnutého života. Videla, že nežila vlastne pre nič, za nič, ani len pre seba. Sama si sotva vedela vysvetliť, prečo ju Masloňova záležitosť srdečná tak znepokojuje: „treba ho zahodiť!“ pošepla sama k sebe. „Zahodiť!“ pokračovala, „zahodiť môžeme len to, nad čím vládeme! Či som ja vládla nad Masloňom? Nie! Či som kedy previedla uňho svoju vôľu! Z dlhej chvíle a pre blesk môjho titulu delil so mnou hodiny, ktoré nemôhol ináč vynaložiť! Veď ja už nepružná, ohorčená, vyčerpaná do poslednej kvapky.“ V tom sa napružila. Oči zas počaly svietiť, plec sa zdvihla a celá postava sa zpriamila. „Nie, tak nesmiem sama seba opúšťať! Lahostajnosť premôžem najprv v sebe, potom zobudím vášeň! Mladosť sa dá nahradiť umom.“ Líca baronky začerveňali sa, prse dýchali rýchlo. Skoro na to klesla do apatie a počala sa modliť z knižky obťahnutej aksamitom a obitej okrasami zo slonovej kosti.

IX.

Kandidatúra Záhajského stála na veľmi slabých nohách. S Masloňom odpadol od neho

i Kaprossy i Parák, a čo je hlavné, i Masloňova rodina, držiaca siete stoličných intrig vo svojich rukách. Stoličné boje nie sú nič inšieho jako rodinné pôtky. Každá stolica má svojich Welfov a Gibelinov. Raz panujú Hrabovskovci, a obsadia úrady a úradky od županstva až po posledného píšára, pravda že s istými koncessiami na slabšie rodiny, ktoré stály po jich strane. Druhýkrát vydriapu sa na povrch Potomskovci, a klientela jich shrnie sa s veľkým apetitom na korisť. V oboch pádoch treští chudák sedliak, chudá sirota! Ubitá rodina utiahne sa do dedín a robí dlhy, zplatí sa majúce príležitosťou najbližšieho víťazstva. Opošicia pomaly rastie, nespokojenci sa množia. O pár rokov sú Potomskovci dole, a sláva Hrabovských povstala zase z mŕtvych. Chudák sedliak, chudá sirota!

Záhajský vyvíjal zimničnú činnosť. Jeho kandidatúru podporovali vplyvy z čora. Ale v tých časiach nemali vysoké dikasteria tak na šnúrke stolice jako dnes: bolo v nich viac samostatnosti. Nadto nadto všetko rozšírili nepravníci chýry o Záhajského krypto-panslavisme. K tomu zavdalo vhodnú príležitosť jeho mierne smýšľanie v otázkach politiky a národnosti. Stalo sa, čo mohol každý predvídať: Záhajský prepadol na voľbe a Žulinský sadol na podžupanské kreslo.

Sotva že priletela prvá zvest o tom zo stoličného mesta do Krakovian, už sadal Abraham Diamant na starú bričku a letel k Záhajskému. Prvýkrát šiel shrbeno hore schodami a klepal na dvere tichunko — v dlhých pausach. Na druhý deň šiel hore schodami o mnoho rovnejšie, a klepal hlasnejšie. Na tretí deň už ani neklepal, ale vnišiel rovno do panskej izby a sadol bez ponuku na divan s tureckými bordúrami zašpiniac jemné okrasy svojím hnusným kabátom. V jeho tmavošedých okáloch tleje drzá iskra, pohyby sú cynické a odporne, hlas jeho chraptí jako chrestýšov chvost. Záhajský ho pri prvej vizite vyhodil von. Pri druhej sa s ním vyvadil, pri tretej — mlčal.

Návštevy Diamantove nezostali tajnosťou práve tak, jako ani jich príčina. Pošeptávalo sa, že Záhajský ide na mizinu. Kde jaký veriteľ, bežal mu na hrdlo.